

Хуторна Н., Гаврилькевич В. Вікові та гендерні особливості співзалежної поведінки у членів сімей. *Achievements of Science and Applied Research: Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference (Dublin, Ireland, May 19-21, 2025)*. European Open Science Space, 2025. P. 266–270. URL: https://www.eoss-conf.com/wp-content/uploads/2025/05/Dublin_Ireland_19.05.25.pdf

ВІКОВІ ТА ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІВЗАЛЕЖНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЧЛЕНІВ СІМЕЙ

Хуторна Наталія

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
nataliahutorna@gmail.com

Гаврилькевич В'ячеслав

к. психол. н., доцент

havrylkevychv@khnmu.edu.ua

Кафедра психології та педагогіки, Факультет здоров'я, психології, фізичної культури та спорту, Хмельницький національний університет, Україна

У сучасних реаліях спостерігається зростання кількості сімей, де один або кілька членів мають залежність від психоактивних речовин. Це створює особливу емоційну атмосферу в сім'ї, що часто призводить до формування співзалежності. Вона проявляється порушенням емоційної автономії та значним зосередженням на іншій людині, що створює емоційно виснажливі умови для самої співзалежної особи. Такий стан супроводжується схильністю до самопожертви, постійною тривогою за стан іншої людини, втратою особистісних меж та емоційною залежністю від поведінки залежного.

У нашому дослідженні ми з'ясували вікові та гендерні особливості співзалежної поведінки у членів сімей, в яких є особи із залежністю від психоактивних речовин.

Участь у дослідженні взяли 30 осіб віком від 20 до 59 років (28 жінок і 2 чоловіків). Всі учасники мали досвід близьких стосунків із залежними родичами. Опитування проводилося в рамках зустрічей групи підтримки для співзалежних. Усі учасники брали участь у дослідженні добровільно й анонімно, вказуючи лише свою стать і вік. Анкети були надані їм в електронній формі через електронні засоби зв'язку. За кожною методикою було опитано по 30 осіб. Але віковий розподіл осіб за кожною методикою був різний, оскільки були люди, які заповнили тільки першу методикою, тільки другу методикою, і були люди, які заповнили обидві.

Було використано такі методики, як: «Шкала вимірювання співзалежності» (Л. Спанн і Д. Фішер) та опитувальник «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець). Обидві методики дозволяють виявити характерні риси співзалежної поведінки: надмірну відповідальність за інших,

ігнорування власних потреб, труднощі з побудовою незалежних міжособистісних стосунків.

За результатами методики «Шкала вимірювання співзалежності» (Л. Спанн і Д. Фішер) встановлено, що найвищий середній бал був у молодих учасників віком 20–29 років – 54,5. У жінок старшої вікової категорії (50–59 років) рівень співзалежності виявився найнижчим – 40,2 бали. У чоловіків цієї ж вікової групи виявлено більш високий показник, порівняно – 53,0 бала. Загальний середній бал по вибірці - 44,1.

У таблиці 1 більш детально представлено середні показники рівня співзалежності за методикою Л. Спанн і Д. Фішера. Дані згруповано за віковими категоріями та статтю.

Таблиця 1 – Показники співзалежності за методикою «Шкала вимірювання співзалежності» (Л. Спанн і Д. Фішер)

Вікова група, років	Загальна кількість осіб	Кількість чоловіків	Кількість жінок	Середній показник співзалежності (чоловіки)	Середній показник співзалежності (жінки)	Загальний середній показник співзалежності
20–29	3	0	3	–	54,5	54,5
30–39	13	1	12	41,0	42,2	41,6
40–49	8	0	8	–	44,9	44,9
50–59	6	1	5	53,0	40,2	42,3
Усього	30	2	28	47,0	43,6	44,1

Представлені дані свідчать про те, що рівень співзалежності має певні відмінності залежно від віку та статі.

Більш наочно порівняння середніх балів співзалежності за методикою Л. Спанн і Д. Фішера у різних вікових групах, з урахуванням статі респондентів представлено на рисунку 1.

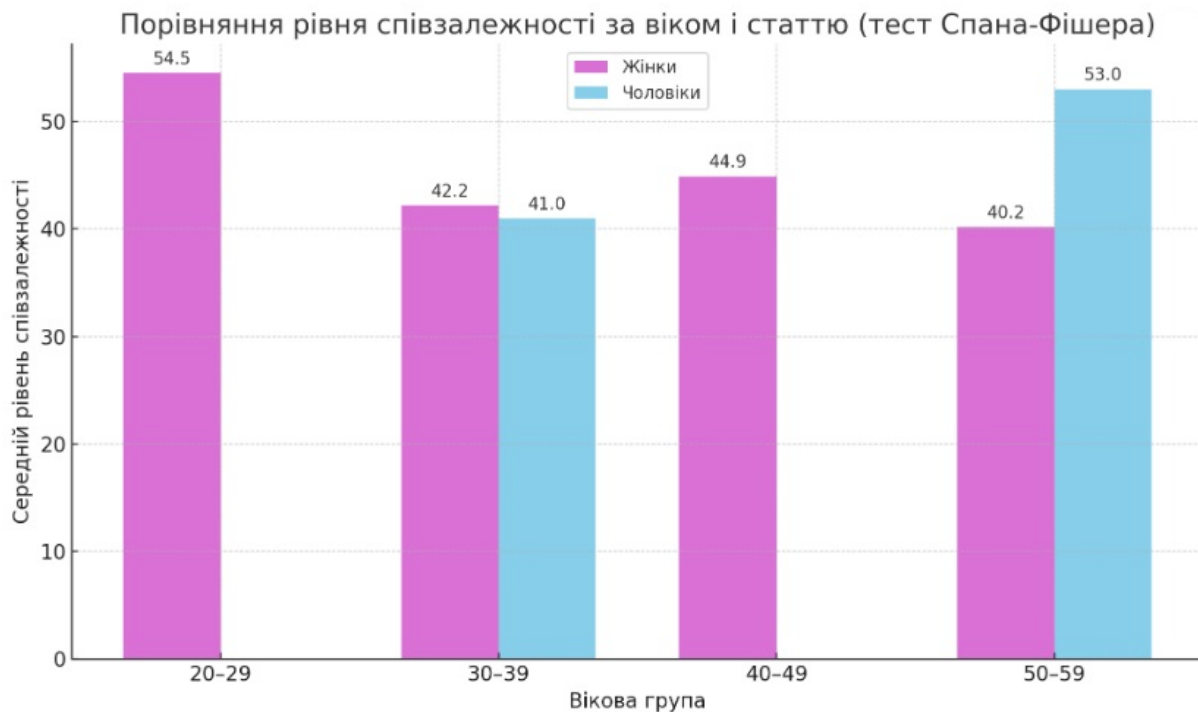

Рисунок 1. Показники співзалежності за методикою «Шкала вимірювання співзалежності» (Л. Спанн і Д. Фішера) у різних вікових групах

Результати за опитувальником «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець) представлено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Показники співзалежності за опитувальником «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець)

Вікова група, років	Загальна кількість осіб	Кількість чоловіків	Кількість жінок	Середній показник співзалежності (чоловіки)	Середній показник співзалежності (жінки)	Загальний середній показник співзалежності
20–29	5	0	5	–	56,0	56,0
30–39	12	1	11	44,0	58,6	56,6
40–49	11	1	10	49,0	56,0	54,3
50–59	2	0	2	–	47,5	47,5
Усього	30	2	28	46,5	56,0	54,6

Найвищий середній бал був зафіксований у групі 30–39 років – 56,6 бала. Серед жінок середнє значення склало 56,0 бала, серед чоловіків – 46,5 бала. Загальний середній бал у вибірці – 54,6. Найнижчі показники виявлено у віковій групі 50–59 років (47,5 бала). Жінки мали вищі результати в усіх вікових групах.

Більш наочно порівняння середніх показників співзалежності серед жінок і чоловіків у різних вікових групах за опитувальником «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець) представлено на рисунку 2.

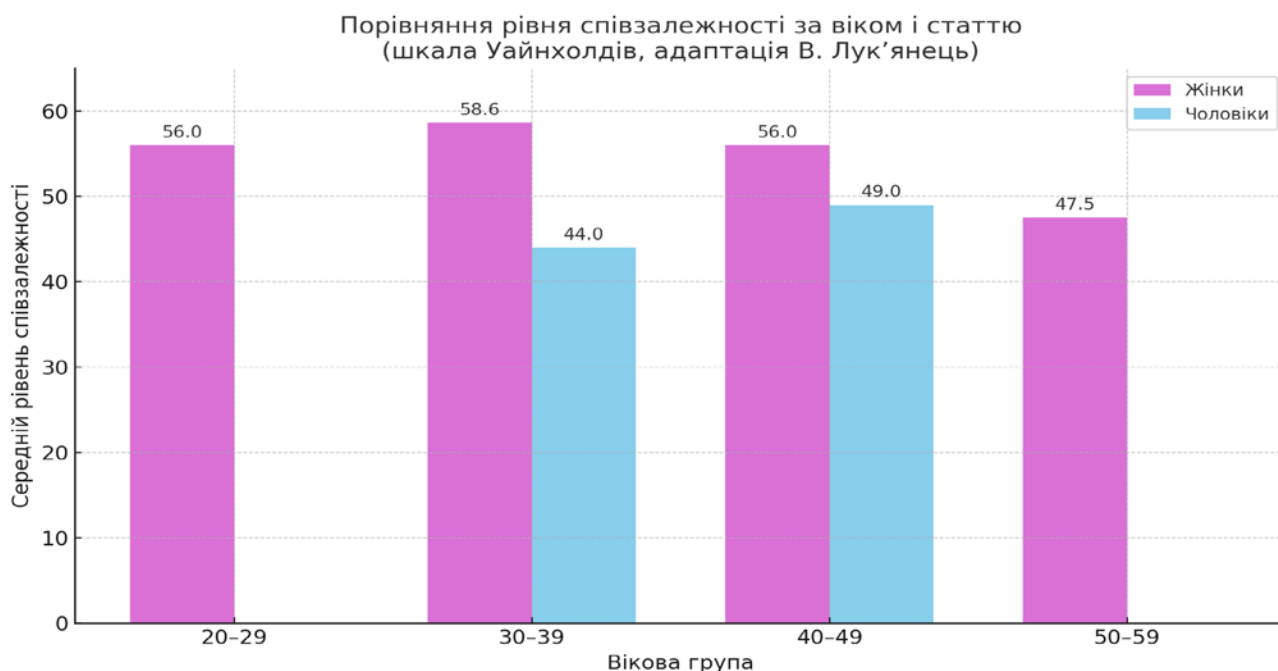

Рисунок 2. Порівняння середніх показників співзалежності серед жінок і чоловіків у різних вікових групах за опитувальником «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець).

Найвищий середній показник серед жінок спостерігається у віковій категорії 30–39 років (58,6 бала), а найнижчий – у групі 50–59 років (47,5 бала). У чоловіків дані були доступні лише для груп 30–39 (44,0 бала) і 40–49 років (49,0 бала). У всіх вікових категоріях, де були представлені обидві статі, жінки мали вищий рівень співзалежності.

Також помітно, що в молодшій групі (20–29 років) участь взяли лише жінки, і середній показник склав 56,0 бала. Для найстаршої групи (50–59 років) за цією методикою також наявні лише жіночі дані, що обмежує повноцінне порівняння з чоловіками.

Загалом, за даними, які ми отримали за опитувальником «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець), можна зробити висновок, що рівень співзалежності серед жінок вищий у порівнянні з чоловіками, а пік цього показника припадає на вік 30–39 років.

Висновки. За методикою «Шкала вимірювання співзалежності» (Л. Спанн і Д. Фішер), загальний середній показник у чоловіків (47,0) вищий, ніж у жінок (43,6). Лише в групі 50–59 років чоловік має вищий бал, а в групі 30–39 – нижчий. У двох інших вікових групах чоловіків не досліджено.

За опитувальником «Шкала співзалежності» (Б. Уайнхолд і Д. Уайнхолд; адаптація В. Лук'янець), жінки мають вищий загальний середній бал (56,0) порівняно з чоловіками (46,5). І в підгрупах, де є обидві статі (30–39 та 40–49), жінки показали вищі бали.

Ця розбіжність у результатах між двома методиками стосовно гендерних відмінностей може бути зумовлена тим, що у дослідженні взяла участь мала кількість чоловіків, що не дозволяє зробити стійких висновків.

Проведене нами дослідження показало, що співзалежна поведінка має деякі вікові та гендерні особливості. Зважаючи на те, що у нашому дослідженні взяло участь дуже мало чоловіків, варто перевірити ці тенденції на більшій вибірці учасників, щоб досягти статистичної значущості результатів.

Подальші дослідження варто спрямовувати на розробку психопрофілактичних та психокорекційних програм для родичів осіб із залежністю, а також на вивчення чинників, що сприяють зниженню рівня співзалежності.